

Урок 5.

Лексичні і фразеологічні синоніми,
антоніми. Слова-пароніми

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Відповіді до вправи 3 на стор. 24.

Дистанція – відстань, аплодисменти – оплески, аномалія – відхилення, куліси – лаштунки, алфавіт – абетка, піксель – цятка, пірс – причал, ціна – вартість, процент – відсоток, тротуар – узбіччя або хідник, сиквел – продовження, памперс – підгузник, прогрес – поступ, ідея – задум, фіаско – поразка або невдача.

СИНОНІМИ — це слова, що звучать по-різному, але мають спільне основне лексичне значення.

СИНОНІМИ

РОБЛЯТЬ
МОВЛЕННЯ
ТОЧНІШИМ

ДОПОМАГАЮТЬ
ПЕРЕДАТИ
СТАВЛЕННЯ ДО
ТОГО, ПРО ЩО
ЙДЕТЬСЯ

ДОПОМАГАЮТЬ
УНИКНУТИ
ПОВТОРІВ

ЗБАГАЧУЮТЬ
МОВЛЕННЯ

СИНОНІМИ МОЖУТЬ ВІДРІЗНЯТИСЯ

ВІДТІНКАМИ ЗНАЧЕНЬ:

їсти- наминати (їсти з апетитом), перекусити (їсти нашвидкуруч)

СТИЛІСТИЧНИМ
ЗАБАРВЛЕННЯМ:
розмовляти
(нейтральне) –
балакати (розмовне)

Абсолютні синоніми мають однакове значення й не відрізняються стилістичним забарвленням: азбука, абетка, алфавіт.

У різних значень багатозначного слова будуть різні синоніми

ГРУБИЙ

груба помилка – неприпустима

груба шкіра – тверда, жорстка

грубий голос – різкий, неприємний

грубий кіт – товстий, гладкий

грубий підрахунок - приблизний, орієнтовний

грубий пісок - зернистий

грубий тип – некультурний, нечемний

грубий тон – образливий

ПЛАКАТИ - ридати, рюмсати, голосити, хлипати, нюняти, ревити, хникати.

СИНОНІМІЧНИЙ РЯД

Стрижневе, основне слово
синонімічного ряду називається
ДОМІНАНТОЮ

ЦИФРОВИЙ ДИКТАНТ

Записати цифри слів, які утворюють синонімічні ряди.

- 1) Самобутній, 2) сум, 3) повільно, 4) нешвидко,
- 5) оригінальний, 6) поволі, 7) печаль, 8) звільна,
- 9) потихеньку, 10) журба, 11) неквапом, 12) жаль,
- 13) повагом, 14) смуток, 15) своєрідний, 16) туга,
- 17) неспішно, 18) зажура

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- ПЕРШИЙ РЯД — 1, 5, 15.
- ДРУГИЙ РЯД — 2, 7, 10, 12, 14, 16, 18.
- ТРЕТІЙ РЯД — 3, 4, 6, 8, 9, 11, 13, 17.

Вилучіть із кожного рядка зайве слово

- Дивний, дивовижний, привабливий, чудернацький.
- Пасивний, бездіяльний, нестримний, безініціативний.
- Дружній, дотепний, приятельський, товариський.
- Несправжній, оманливий, штучний, раптовий
- Неохайний, неосвічений, недбалий, нечепурний.
- Дорога, путь, траса, шосе, шасі.
- Апатичний, байдужий, банальний, індіферентний.
- Ґрунтовний, істинний, повноцінний, справжній.
- Гава, роззява, солопій, шалапут.
- Денді, піжон, фанат, франт.
- Орієнтувати, скеровувати, спричиняти, спрямовувати.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Привабливий. Нестримний. Дотепний.

Раптовий. Неосвічений. Шасі. Банальний.

Ґрунтовний. Шалапут. Фанат. Спричиняти.

Дослідження-моделювання

До поданих слів за зразком доберіть синоніми й антоніми, змодельовавши логічні пари.

□ Зразок. Істинний правдивий (синонім).
фальшивий (антонім).

□ Розквіт, миттєвий, хитрувати, поблизу.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Розквіт – процвітання, занепад.

Миттєвий – раптовий, тривалий.

Хитрувати – лукавити, бути щирим.

Поблизу – неподалік, далеко.

Установіть відповідність між
фразеологічними синонімами.

А зробити з мухи слона

Б хоч лопатою горни

В зривати маску

Г знімати стружку

Д собаку з'їсти

1. виводити на чисту
воду

2. згустити фарбу

3. як бджіл у вулику

4. пройти вогонь і воду

5. давати перцю

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- А2, Б3, В1, Г5, Д4

Увідповідніть фразеологізми-антоніми. Поясніть їхнє значення.

- 1 високо нести голову
- 2 гора звалилася з плечей
- 3 тримати хвіст трубою
- 4 мати розум у голові

- А камінь давить душу
- Б мати камінне серце
- В скакати на задніх лапах
- Г без царя в голові
- Д опустити руки

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- 1В; 2А; 3Д; 4Г

Увідповідніть фразеологізми-синоніми. Поясніть їхнє значення.

- 1 як піску морського
- 2 як обпечений
- 3 як у землю вкопаний
- 4 як намальований

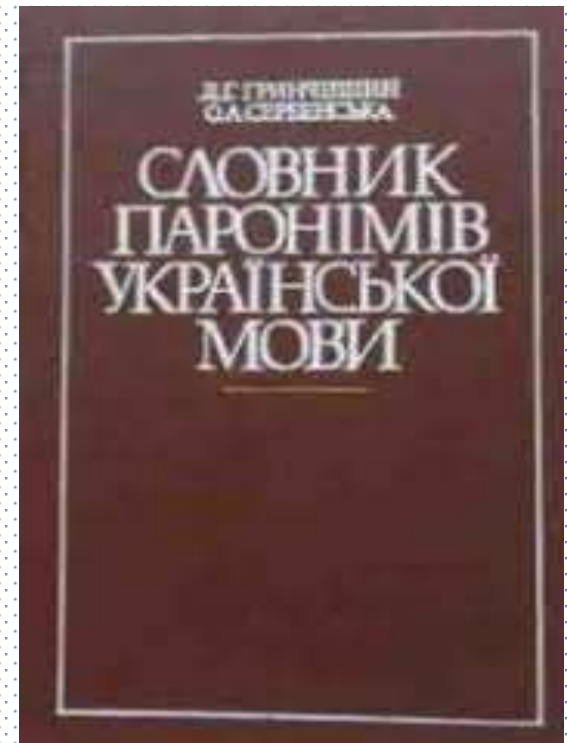
- А наче птах у клітці
- Б мов камінь з праці
- В як соняшник у цвіту
- Г як бджіл у вулику
- Д мов з каменю вибитий

ПЕРЕВІР СЕБЕ

- 1Г; 2Б; 3Д; 4В.

ПАРОНІМИ – це слова схожі (не однакові) за звучанням, але різні за значенням і написанням. Пароніми зазвичай належать до однієї частини мови, можуть об'єднуватися в ряди з різною кількістю слів на основі подібності.

ПАРОНІМАМИ можуть бути іменники (адресат — адресант, адрес — адреса), прикметники (авторитетний — авторитарний), прислівники (мимохідь — мимохіть), дієслова (позичати — запозичати).

АДРЕСА

Моя адреса

Адреса ресторану

Проживати за адресою

Надсилати на адресу

Сказано на мою адресу

АДРЕС

Вітальний адрес

Адрес із нагоди ювілею

Адрес від колишніх учнів

УДАЧА

Бажаний результат

Щасливий збіг обставин

Успіх

ВДАЧА

Характер

Натура людини

Звичка

КНИЖКОВИЙ

Книжковий клуб

Книжкова полиця

Книжкова продукція

Книжкова крамниця

Книжковий ринок

Книжкова вистава

КНИЖНИЙ

Книжна мова

Книжний стиль

Книжна лексика

СНІГОВИЙ

Снігова баба

Снігова буря

Снігова завірюха

Снігові замети

Снігова хмара

Снігова людина

СНІЖНИЙ

Сніжна зима

Сніжна скатертина

Сніжна земля

Сніжний день

Сніжний рік

ТУРИСТИЧНИЙ

Туристичне бюро

Туристичний клуб

Туристичний похід

Туристичний довідник

Туристичний сезон

Туристична секція

ТУРИСТСЬКИЙ

Туристський автобус

Туристський намет

Туристський велосипед

Туристський маршрут

Туристська пісня

Туристський костюм

ОСВІЧЕНИЙ

Освічений народ

Освічений юнак

Освічена молодь

Освічена людина

Освічені жителі

ДОСВІДЧЕНИЙ

Досвідчена людина

Досвідчений керівник

Досвідчений лектор

Досвідчений лікар

ВІЙСЬКОВИЙ

Військовий аеродром

Військовий бюджет

Військовий шпиталь

Військовий призов

Військова хитрість

Військова організація

Військова підготовка

ВОЄННИЙ

Воєнний конфлікт

Воєнний стан

Воєнний злочин

Воєнна доктрина

Воєнна авантюра

Воєнна історія

Воєнна провокація

Знайдіть помилки

ефектний вихід	ефективний метод	дружній колектив
1	2	3
класичний костюм	тактична людина	корисливі поради
4	5	6
формулювати тезу	формувати погляди	показник економічний
7	8	9
показчик дороги	громадянський транспорт	громадянська позиція
10	11	12

ПЕРЕВІР СЕБЕ

ПОМИЛКИ: 3, 5, 6, 11.

Нескладне ЗНО

1. Доберіть синоніми.

Слово	синонім
1 абсолютний	А цілковитий
2 автентичний	Б самостійний
3 автономний	В сучасний
4 аналогічний	Г схожий
	Д справжній

ПЕРЕВІР СЕБЕ

1) 1А, 2Д, 3Б, 4Г.

Нескладне ЗНО

2. Доберіть антоніми.

Слово	антонім
1 лебедіти	А сахатися
2 компенсувати	Б губити
3 знаходити	В грубіянити
4 деградувати	Г шкодити
	Д відроджуватися

ПЕРЕВІР СЕБЕ

2) 1В, 2Г, 3Б, 4Д.

Нескладне ЗНО

3. Доберіть антоніми.

Слово	антонім
1 альтруїстичний	А принадний
2 огидний	Б свійський
3 шкідливий	В тямущий
4 недалекий	Г корисний
	Д корисливий

ПЕРЕВІР СЕБЕ

3) 1Д, 2А, 3Г, 4В.

Нескладне ЗНО

4. Доберіть синоніми.

Слово	Синоніми
1 превентивний	А істотний
2 тотальний	Б всеосяжний
3 фіктивний	В передовий
4 кардинальний	Г підроблений
	Д запобіжний

ПЕРЕВІР СЕБЕ

4) 1Д, 2Б, 3Г, 4А.

Нескладне ЗНО

5. Доберіть синоніми.

Слово	Синоніми
1 сердечний	А невтішний
2 сердешний	Б лицемірний
3 розпачливий	В старанний
4 ретельний	Г щирий
	Д бідолашний

ПЕРЕВІР СЕБЕ

5) 1Г, 2Д, 3А, 4В.

Нескладне ЗНО

6. Обидва слова, подані в дужках, можливі за змістом у реченні.

А Це фахівець найвищого класу — справжній (*профі, профан*).

Б Наша невеличка група здійснила (*екскурс, екскурсію*) центром Тернополя.

В Протягом (*століть, сторіч*) український степ належав кочовикам.

Г Передвиборча (*компанія, кампанія*) була в самісінькому розпалі.

Д Цей (*абонент, абонемент*) дає нам право відвідувати басейн щосереді.

Нескладне ЗНО

7. Синоніми наведено в рядку

А зустрічати гостя – проваджати гостя

Б жвавий хлопчина – прудкий хлопчина

В привозити подарунки – привезені подарунки

Г будівельний кран – водопровідний кран

Нескладне ЗНО

8. Синонімом до слова головний є

А останній

Б чільний

В завзятий

Г другорядний

Нескладне ЗНО

9. Антонімічну пару вжито в прислів'ї

А Малі діти - малий клопіт, а підростуть - буде великий.

Б Діти - як квіти: поливай, то ростимуть.

В У дитини заболить пальчик, а в матері серце.

Г Рідня до пів дня, а як сонце зайде - ніхто не знайде!

Нескладне ЗНО

10. Позначте речення, у якому виділене слово НЕ МОЖНА замінити варіантом у дужках:

А Архітектор **наголосив** (підкреслив), що проект слід виконати вчасно.

Б За мить вантажна машина **зникла** (щезла) з очей.

В Технічний персонал **змарнував** (згаяв) багато часу на підготовчі роботи.

Г У нашій родині панують теплі, дружні **стосунки** (взаємини).

Д Щоб здобути (отримати) вищу освіту, потрібно наполегливо працювати.

Нескладне ЗНО

11. Не можна замінити поданим варіантом у дужках виділене слово в реченні

А За високими осоко́рами почало **світліти** (світлішати) небо.

Б **М'який** (незлостивий) докір корисніший за нещиру подяку.

В Ми не хотіли брати участь у цих **темних** (підозрілих) справах.

Г Молоко дуже **корисне** (корисливе) для молодого організму.

Д **Подекуди** (місцями) пройшов сліпий дощик.

Нескладне ЗНО

12. Із поданих у дужках синонімів кожен із варіантів можливий у реченні

А (Ретельні, проникливі) дослідження археологів підтверджують слова Геродота.

Б Червоні жоржини (сильніше, потужніше) мерехтять росами.

В Старі дуби (оточували, облягали) галявину.

Г Представники різних поколінь не завжди (здатні, здібні) порозумітися.

Д Ми стояли, зачаровані (дивною, прекрасною) музикою весняних лугів.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

6) В

11) Г

7) Б

12) Д

8) Б

9) А

10) Д

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

Відеоурок:

<http://surl.li/crvrh>

Інтерактивна вправа:

<https://learningapps.org/22227319>